

I klassrummet står luften still

En rapport från Svensk Ventilation
Oktober 2019

Modernisera regelverket för bättre inomhusluft

Elever och skolpersonal ska kunna lita på att skolan, som de tillbringar större delen av sin dag i, har god inomhusmiljö. Bra luft är grunden för god inomhusmiljö och för att de som vistas i skolan ska kunna koncentrera sig, lära och lära ut. För allergiker och astmatiker kan en dålig inomhusmiljö dessutom försämra det allmänna hälsotillståndet.

I nästan 30 år har det därför funnits lagstiftning kring obligatorisk ventilationskontroll (OVK) som ålägger fastighetsägare att kontrollera ventilationen, och kommunen att tillse att så sker. OVK är den mest grundläggande kvalitetssäkring av inomhusluft.

För fem år sedan undersökte Svensk Ventilation, efter återkommande varningstecken, hur tillsynen fungerar i kommunerna. Resultaten då var alarmerande, i bara 4 av 10 kommuner hade en OVK genomförts i samtliga skolor inom den lagstadgade perioden. Sen dess har Svensk Ventilation kontinuerligt uppmärksammat problemen och regeringen och myndigheter har genomfört satsningar och utredningar på området.

När Svensk Ventilation nu, fem år senare genomför en uppföljande undersökning i samarbete med New Republic visar det sig att:

- Enbart 3 av 10 kommuner svarar att en OVK har genomförts i samtliga skolor de senaste tre åren trots att det är ett lagstadgat krav. Det är en tydlig minskning sedan år 2014.
- Hälften av kommunerna anser att kommunens tillsyn behöver förbättras, det är betydligt fler än för fem år sedan.
- I var fjärde kommun har 25 procent, eller fler, av skolorna fått anmärkning eller icke godkänt vid senaste ventilationskontrollen. Det är lika många som för fem år sedan.
- En femtedel av kommunerna saknar rutiner kring uppföljning, vilket är samma nivå som för fem år sedan.

Det är anmärkningsvärt att utvecklingen tillåts fortgå och i vissa delar även försämrats. De satsningar som har gjorts verkar inte ha haft positiv inverkan på kommunernas arbete med tillsynen. För att kommunerna ska kunna förbättra sitt arbete krävs att regeringen på allvar prioriterar frågan och genomför reformer som tydligt förenklar och förbättrar kommunernas möjligheter att utöva tillsyn. Nu behöver regelverket för OVK moderniseras genom att:

1. Ta hänsyn till verksamheten i ventilationskontrollen. 53 procent av tjänstemännen i vår enkät svarar att en utvecklad OVK som tar större hänsyn till den faktiska verksamheten skulle underlätta kommunernas tillsyn.

2. Ett enhetligt elektroniskt protokoll för OVK införs. 52 procent av tjänstemännen svarar att de anser att ett elektroniskt protokoll skulle underlätta kommunens arbete med tillsyn av OVK.

3. Möjligheten att ta ut en avgift för handläggning av OVK-ärenden införs. 47 procent av tjänstemännen anser att möjligheten att ta ut en avgift för handläggningen skulle underlätta kommunens arbete med tillsyn.

Innehåll

Modernisera regelverket för bättre inomhusluft	2
1. Demografisk utveckling riskerar förvärra situationen.....	4
2. Kunskap finns – nu behövs politiska reformer	5
3. Årets enkätundersökning	7
3.1 Lagkravet om OVK uppfylls i allt färre kommuner.....	7
3.2 Allt fler anser att kommunens tillsyn behöver förbättras	7
3.3 Fortsatt hög andel av kommuner har många skolor med anmärkning/icke godkänd vid OVK	8
3.4 Många kommuner saknar fortsatt rutiner för uppföljning av anmärkningar	8
3.5 Allt färre kommuner utdömer vite	9
3.6 Andelen kommuner med skolor där brister kvarstår länge ökar	10
3.7 Fortsatt hög andel kommuner har skolor med brister som inte syns i OVK..	11
3.8 Allt färre kommuner har regelbunden tillsyn utöver OVK.....	12
3.9 Bra skolluft i hälften av kommunerna	13
3.10 Vilka politiska förändringar vill kommunerna se?.....	14
4. Hur kan kommunernas tillsyn förenklas och förbättras?.....	15
Källförteckning	17

1. Demografisk utveckling riskerar förvärra situationen

Skolan är en av Sveriges största arbetsplatser där hundratusentals elever, lärare och annan personal spenderar stora delar av sin tid. Inomhusmiljön i skolor skiljer sig från andra inomhusmiljöer genom att många människor vistas samtidigt på en relativt liten yta, vilket ställer höga krav på ventilation och städning. God inomhusmiljö med bra luft och behaglig temperatur är viktig för att vi ska orka koncentrera oss och må bra. Särskilt viktig är en god inomhusmiljö för allergiker och astmatiker.

För att säkerställa att fastighetsägare erbjuder god inomhusmiljö finns sedan 1991 en lag om obligatorisk ventilationskontroll (OVK), vilken innebär att fastighetsägare ska anlita en funktionskontrollant för att var tredje år genomföra en kontroll av fastighetens ventilation. Kommunerna har ansvar att se till att fastighetsägarna utför kontrollen och vid utebliven kontroll eller brister vid kontroll, utdöma vite. Det har länge funnits tecken på att tillsynen inte fungerar och att problem inte åtgärdas.

När Svensk Ventilation undersökte situationen i landets skolor år 2014¹ framkom att i endast fyra av tio kommuner hade en obligatorisk ventilationskontroll (OVK) genomförts på samtliga grund- och gymnasieskolor de senaste tre åren, trots att lagstiftningen kräver det. Var femte kommun saknade rutiner för att följa upp OVK-protokoll och anmärkningar och i var fjärde kommun fanns skolor där brister som uppmärksammats i en OVK kvarstod vid nästa kontroll, tre år senare.

I hälften av kommunerna ansåg de ansvariga att det fanns brister i ventilationen och/eller luftkvaliteten inomhus som inte framkom i OVK. Det var även vanligt att det befann sig fler barn i klassrummen än vad ventilationen var dimensionerad för. Sedan 2014 har befolkningen ökat med nära 482 830 personer, varav 147 599 fler i skolålder, 6–18 år.² Återkommande har synpunkter framkommit om att elever är många i förhållande till vad skollokaler är byggda för och att luften som konsekvens av det försämras.³

Enligt finansdepartementets beräkningar kommer det att behöva byggas 719 förskolor, 398 grundskolor och 278 gymnasier till år 2026 till följd av den demografiska utvecklingen.⁴ Samtidigt behöver det rekryteras lärare och förskolelärare motsvarande 77 000 heltidstjänster till 2023.⁵ Arbetsmiljön i många skolor är ansträngd redan nu. Om inte fler skolor kan byggas och fler lärare rekryteras, kommer det att bli fler barn i varje klassrum och redan ansträngda inomhusmiljöer utsätts för än högre påfrestning. Det påverkar i sin tur både studie- och arbetsmiljön för elever och lärare på ett negativt sätt.

¹ http://www.svenskventilation.se/wp-content/uploads/2014/09/Dalig_inomhusluft_skolans_dolda_hot_201409.pdf

² <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/helarsstatistik--riket/befolkningsstatistik-i-sammandrag/>

³ <https://www.av.se/press/nio-av-tio-skolor-slarvar-med-arbetsmiljon/?hl=arbetsmilj%C3%B6%20skola>,
<https://www.dn.se/sthlm/luften-racker-inte-i-overfulla-klassrum/>,
<https://www.unt.se/nyheter/upsala/fullpackat-i-upsalas-innerstadsskolor-4806443.aspx>,
<https://www.hallandsposten.se/nyheter/halmstad/skolor-har-f%C3%B6r-m%C3%A5nga-elever-i-varje-klassrum-1.12131085>

⁴ <https://www.aftonbladet.se/nyheter/samhalle/a/m6wnyp/stora-behov-av-nya-forskolor-och-skolor-narmaste-aren>

⁵ <https://skl.se/tjanster/press/nyheter/nyhetsarkiv/elevboomochlararbristkraverfleraatgarder.14868.html>

2. Kunskap finns - nu behövs politiska reformer

Sedan år 2014 har flera projekt initierats för att kartlägga inomhusmiljön i skolan. Folkhälsomyndigheten bedrev under åren 2014 till 2015 ett nationellt tillsynsprojekt om inomhusmiljöfrågor i skolan. I tillsynsprojektet undersöktes nära hälften av landets skolor och resultaten visade att cirka 15 procent av skolorna hade dålig eller ganska dålig luftkvalitet och att 30 procent hade en icke godkänd OVK.⁶

År 2015 beslutade regeringen om en statsbidragsförordning för att rusta upp skollokalerna i Sverige, däribland ventilationsutrustningen. Fram till 2018 har drygt en miljard kronor avsatts till ändamålet. När Svensk Ventilation undersökte de inkomna statsbidragsansökningarna från år 2015–2016 visade det sig att skolor i mindre än en tredjedel av kommunerna hade ansökt om stöd för renoveringar som handlar om ventilation eller inomhusluft.⁷

Arbetsmiljöverket genomförde en nationell tillsyn av arbetsmiljön i skolan 2013–2016. Resultaten av undersökningen visade att 9 av 10 skolor brister i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Luftkvaliteten i klassrummen är ett av de vanligaste områdena där skolorna brister. Arbetsmiljöverket skrev i rapporten:

"Ofta finns någon typ av fläktstyrd ventilation i klassrum och arbetslokaler men anläggningarnas kapacitet och skick samt hur installationer är utförda varierar stort."⁸

Forskningsinstitutet Research Institute of Sweden (RISE) tog år 2017, på uppdrag av Energimyndigheten fram rapporten Moderniserad ventilationskontroll.⁹ I den bekräftas bilden från Svensk Ventilations undersökning, att det finns tydliga brister i hur lagen om obligatorisk ventilationskontroll är utformad och att en godkänd OVK inte, trots dess uttalade syfte, är någon garanti för att inomhusmiljön är tillfredsställande. Detta eftersom den inte tar hänsyn till den nuvarande användningen och verksamheten i lokalen.

Den tekniska utvecklingen har gått kraftigt framåt, men lagstiftningen för OVK är i princip oförändrad och behöver moderniseras för att god inomhusluft ska kunna säkerställas.

Vidare är lagstiftningen för ventilation inte anpassad till ny teknik, såsom behovsstyrd ventilation, och olika myndigheters lagstiftning skiljer sig också åt när det gäller bland annat reducerad och avstängd ventilation. Studien från RISE visar också att uppföljningen av OVK:n från kommunen ofta är otillräcklig.

Regeringen gav 2018 Boverket i uppdrag att under åren 2018–2021 förstärka arbetet för att nya och befintliga byggnader ska vara säkra och ha god inomhusmiljö. Boverket ska samla in, kvalitetssäkra och sprida information om byggnaders inomhusmiljö. Syftet med uppdraget är att öka medvetenheten om vilka brister i byggnaders inomhusmiljö som finns, vanliga orsaker till bristerna och hur de kan undvikas eller åtgärdas.¹⁰

Boverket har även fått i uppdrag att uppdatera materialet från den rikstäckande undersökningen av bebyggelsens energianvändning, tekniska status och inomhusmiljö

⁶ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/f7ebb232fe774aada7c18e7847530345/inomhusmiljon-skolan-15128-webb.pdf>

⁷ <http://www.svenskventilation.se/wp-content/uploads/2017/03/PM-Dalig-luft-vanligt-i-skolor-170308-1.pdf>

⁸ <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/rapporter/projektrapport-arbetsmiljoverkets-nationella-tillsyn-skolan-2013-2016-rap-2017-1.pdf?hl=tillsyn%20skolor%202013-2016>

⁹ https://www.e2b2.se/library/3679/slutrapport_moderniserad_ventilationskontroll.pdf

¹⁰ <https://www.boverket.se/sv/byggande/uppdrag/god-inomhusmiljo/>

(BETSI) samt utreda systematiska fel inom byggandet och skador i byggnadsbeståndet med fokus på sådant som kan påverka människors hälsa.¹¹ Arbetet kan nu behöva skalas ned till följd av minskade ramanslag.

Sammantaget visar detta att det har funnits brister i inomhusmiljön i skolor och tillsynen av OVK under lång tid. Trots det goda kunskapsläget har det saknats konkreta politiska reformer för att förändra situationen.

När Svensk Ventilation och Astma- och Allergiförbundet i början av 2018¹² ställde frågor om förbättrad inomhusluft till riksdagspartierna så svarade endast tre av åtta riksdagspartier ja på den övergripande frågan om de "anser att Lagen om obligatorisk ventilationskontroll (OVK) bör förändras".¹³ Dock uteslöt inget riksdagsparti möjligheten att möjliggöra för kommunerna att ta ut en avgift för tillsynen av OVK, i syfte att förhindra att OVK prioriteras ned.

¹¹ <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/oppna-data/betsi-oppna-data/databasen-fran-betsi/>

¹² Mars-april 2018

¹³ <http://www.svenskventilation.se/wp-content/uploads/2018/06/Battre-lag-behovs-for-battre-luft-180628.pdf>. De tre partierna var Centerpartiet, Miljöpartiet och Sverigedemokraterna. Utöver dem svarade Moderaterna att de var öppna att se över all lagstiftning vad gäller kontroll av inomhusluft.

3. Årets enkätundersökning

Svensk Ventilation genomförde under perioden 19 mars–11 april 2019 en webbaserad enkätundersökning riktad till ansvariga för tillsyn av OVK i kommunerna. Enkätens frågor var identiska med de som ställdes år 2014, förutom en kompletterande fråga kring vilka förändringar som skulle underlätta kommunernas arbete med tillsyn av OVK.

De svarande var främst inspektörer eller handläggare och hade i genomsnitt arbetat med tillsyn av luftkvalitet eller OVK i fem år. Svarsfrekvensen var 58 procent, vilket är en ökning jämfört med 2014. Nedan redovisas resultaten, i jämförelse med svaren 2014. Svaren avser skolor om det inte uttryckligen står att förskolor ingår. Ett urval av kommunernas egna kommentarer återfinns i kursivt under respektive fråga.

3.1 Lagkravet om OVK uppfylls i allt färre kommuner

I årets undersökning svarade endast 3 av 10 kommuner att OVK har genomförts i samtliga skolor de senaste tre åren. Det är en tydlig försämring jämfört med 2014 då samtliga skolor i 4 av 10 kommuner hade genomfört OVK. Det innebär att det i en växande majoritet av Sveriges kommuner finns skolor där fastighetsägaren inte genomfört den mest grundläggande kvalitetssäkringen av inomhusluften. Från svaren framkommer det att kommunerna har svårt att efterleva tillsynskravet:

*"Har inte kollat upp det är för många och vi har för dålig statistik ÄNNU."
"Men flera av dem är underkända. Vi håller på att ta fram en tillsynsplan där ventilationen ska bytas ut. Men då detta är väldigt kostsamt kommer det ta år att renovera/byta ut aggregaten i alla skolor."*

3.2 Allt fler anser att kommunens tillsyn behöver förbättras

Hälften av de svarande i årets enkät anser att kommunens tillsyn av ventilation och luftkvalitet i förskolor och skolor behöver förbättras. Det är en ökning från 2014 då 4 av 10 svarande ansåg detsamma. Främst anges att rutiner för uppföljning av OVK-rapporter och samverkan mellan berörda aktörer så som tillsynsmyndighet, skolor och fastighetsägare behöver förbättras. Flera lyfter fastighetsägarens ansvar för att OVK genomförs och att de anlitar noggranna kontrollanter.

"Det som behövs är resurser för att bedriva en aktiv tillsyn. Utbildning och utrustning för att kunna mäta och undersöka. Det finns brister som inte uppkommer vid en OVK."

"Tror inte kommunen har ens ett excel-ark för att hålla koll på fastigheterna."

"Personalbrist tvingar prioritering bland ärendena vilket är ett stort problem."

"Just nu dåligt handläggningssystem och tidigare uppföljning av föreg. handläggare."

"Vi behöver mer resurser till tillsyn men i slutändan är det ett fastighetsägaransvar."

"Vi håller på att få till rutiner för en riktig tillsyn med föreläggande, uppföljning och se till att ALLA gör OVK."

3.3 Fortsatt hög andel av kommuner har många skolor med anmärkning/icke godkänd vid OVK

I var fjärde kommun har 25 procent, eller fler, av skolorna fått anmärkning eller icke godkänt vid senaste ventilationskontrollen. Det är samma andel som för fem år sedan. En av fem svarande kommuner vet inte hur stor andel av skolorna som har fått anmärkning eller icke godkänt.

"Det är sällan samtliga aggregat är godkända/inte har brister. Upplever att de flesta skolor jag kommit i kontakt med har haft brister."

"[...] Vi har fått OVK-protokoll med anmärkningar, trots det godkänt resultat. Det är anmärkningar som funktionskontrollanten har bedömt att de ska åtgärdas innan nästa OVK. Men om vi begränsar oss till icke-godkända resultat, uppskattar vi ca 25 %."

3.4 Många kommuner saknar fortsatt rutiner för uppföljning av anmärkningar

En femtedel av kommunerna saknar rutiner för uppföljning av OVK-protokoll och anmärkningar vid OVK. Det är lika många som för fem år sedan trots att flera kommuner då angav att rutiner höll på att tas fram. Bland de kommuner som har rutiner är efterlevnaden god, i stort sett alla anger att de alltid eller oftast följer rutinerna. Bland kommentarerna går det att utläsa att arbetet skiljer sig betydligt mellan kommunerna:

"Rutiner finns men tillämpas ej pga. resurs-/personalbrist. Ej prioriterad."

"Vi som förvaltare åt kommunen försöker hålla oss i fas, men kommunen själva har ingen vidare koll på fastigheterna. Varken deras egna eller bostadsbolagets fastigheter."

"Då vi alla är nya byggnadsinspektörer på denna arbetsplatsen och tidigare medarbetare inte har skött det så är detta något som vi kommer att ta tag i under året."

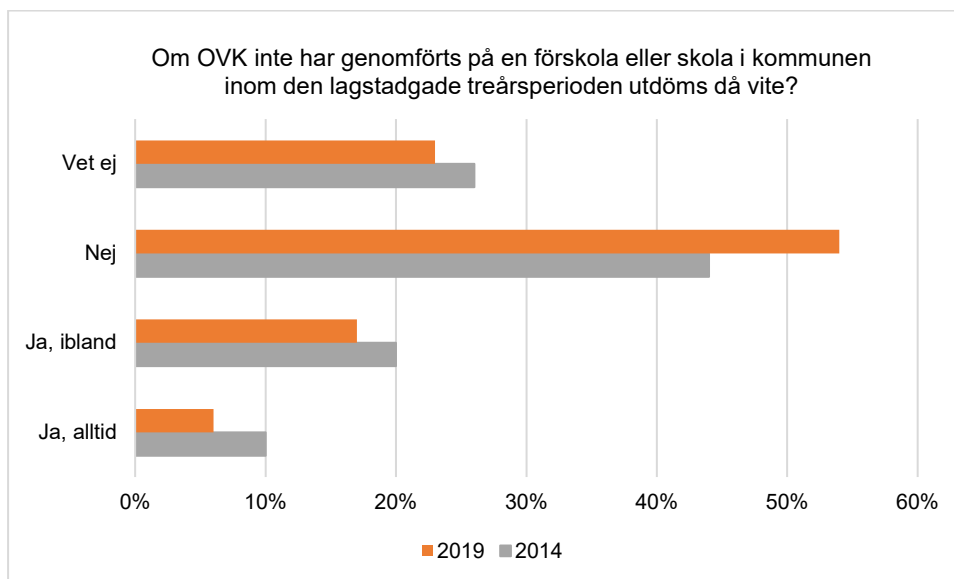
"Skolor har dock inga särskilda rutiner, mer än att de prioriteras vid påtalade brister."

"Ibland upplever jag att ansvarig för byggnaderna inte anser att ventilationen är "så viktig" och att vissa brister ska vara ok."

"Systemet kommer i framtiden att med automatik skicka ut påminnelser till berörda fastighetsägare vid behov."

3.5 Allt färre kommuner utdömer vite

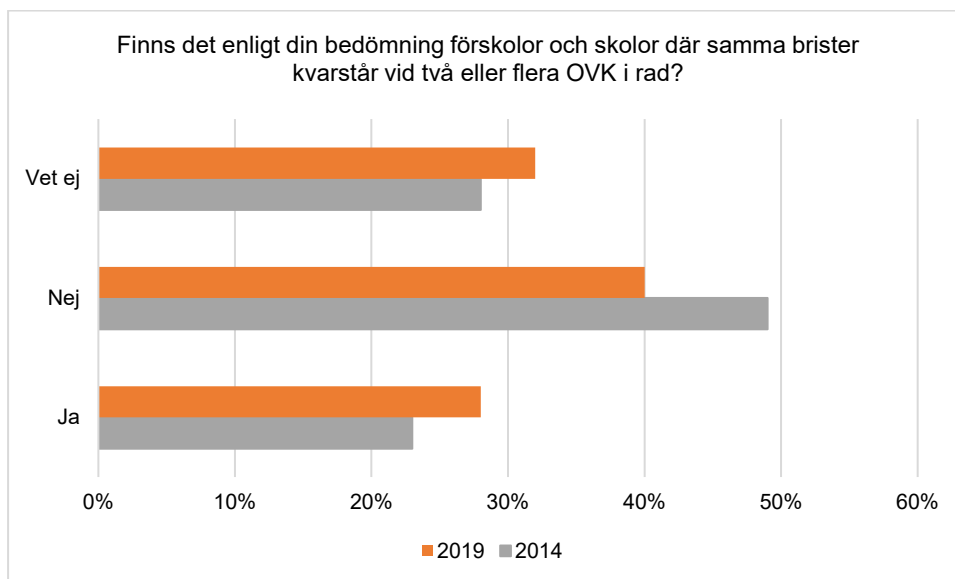
Andelen kommuner som inte dömer ut vite vid utebliven OVK har ökat sedan 2014 och uppgår nu till mer än hälften av de svarande. Det förklarar kommunerna bland annat med:

"Vi har beslutat att avvakta med detta då samtliga entreprenörer jobbar för fullt häromkring och är fullbokade. Dessa entreprenörer är självklart glada då vissa har ökat sin omsättning med fler hundra procent. Men det räcker inte för att mätta marknaden. Så därför avvaktar vi så att alla får chansen att ha möjlighet att åtgärda problemen."

"Inte vite, men föreläggande. Sedan har också miljö och hälsa förelagt om åtgärder."

"Det har inte gått så långt som till vitesföreläggande för ventilationen. Luftkvaliteten har kommunen ingen rutin för att kontrollera."

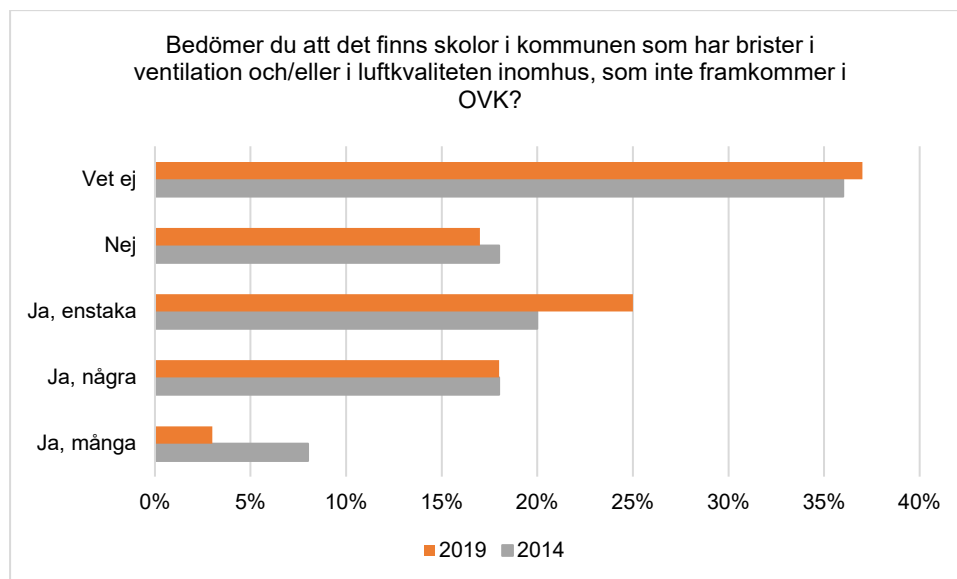
3.6 Andelen kommuner med skolor där brister kvarstår länge ökar

Andelen kommuner där det finns skolor där brister kvarstår två OVK i rad har ökat från 23 till 28 procent på fem år. Som de främsta anledningarna till att brister kvarstår anges att skolan planerar reoveringar i framtiden samt bristande resurser hos fastighetsägaren/skolhuvudmannen. En svarande kommenterar:

Dels har det sista tiden varit för mycket barn för skolorna vilket gjort att det i perioder varit för fullt i skolorna. Nya skolor är under uppbyggnad och projekt är ständigt igång vilket gör att vissa åtgärder på befintlig, mindre bra ventilation kanske inte prioriteras. Upplever även att privata byggnadsägare kan ha dålig koll på vad som behöver göras för att ventilationen ska fungera bra. I stort upplever jag att många tycker att brister i ventilationen "inte är hela världen".

3.7 Fortsatt hög andel kommuner har skolor med brister som inte syns i OVK

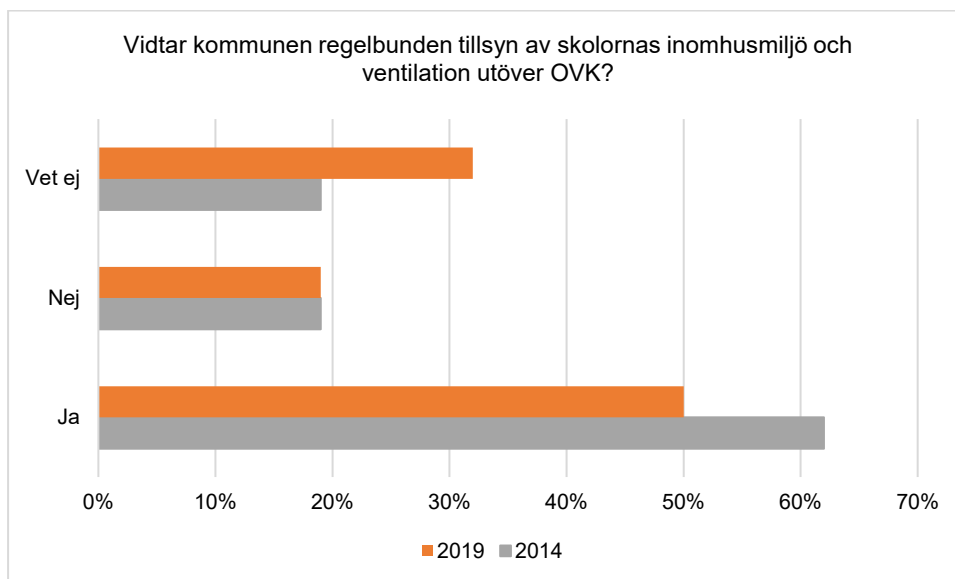
I nästan hälften av kommunerna finns skolor där det förekommer brister i ventilation och/eller luftkvaliteten inomhus som inte framkommer i OVK, det är samma andel som 2014. De vanligaste problemen som framkommer vid OVK är för låga luftflöden i förhållande till vilken verksamhet ventilationen är anpassad för, flödespåverkande smuts i kanalsystem samt bristande service och underhåll.

”Ofta kan ventilationen tekniskt fungera, men lokalerna utnyttjas för av fler personer (olovligen) än ventilationen är dimensionerad för.”

”OVK brister vid anpassning till antal elever i klassrummet.”

”Anser att OVKn inte alltid speglar verkligheten, och det finns tillfällen där besiktningen kanske inte skötts helt korrekt. Det framkommer en del klagomål på ventilationen i skolorna (detta hamnar hos miljöavd.). Upplever att till exempel behovsstyrd ventilation inte alltid levererar det som är tänkt. upplever att system som ska leverera flöden efter behov sällan funkar så bra som tänkt, eller iaf upplevs det som dålig luft.”

3.8 Allt färre kommuner har regelbunden tillsyn utöver OVK

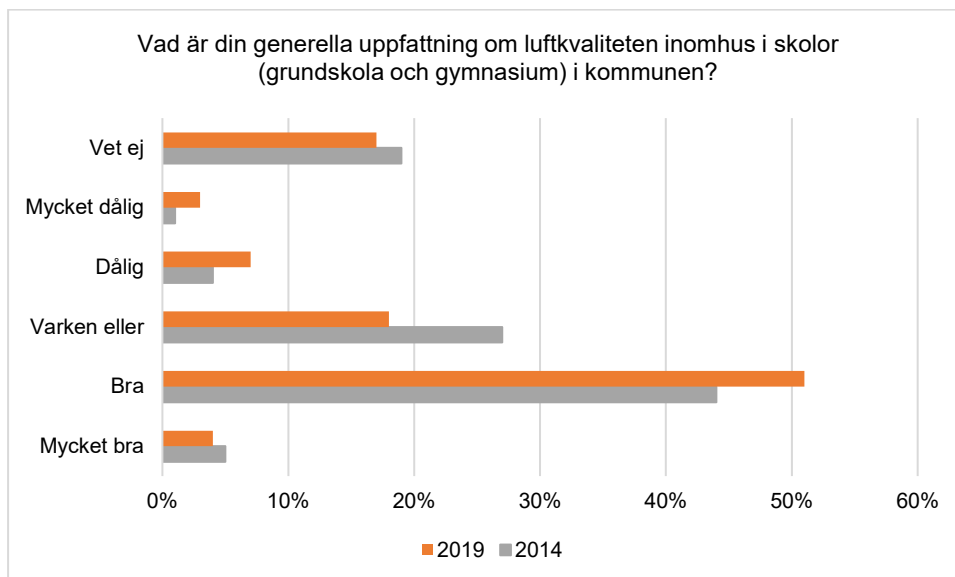
Andelen kommuner som har regelbunden tillsyn utöver OVK har minskat från 62 procent till 50 procent på fem år medan andelen osäkra har ökat. Det kommenterar några av de svarande enligt följande:

Jag har daglig kontakt med våra vaktmästare och sedan går alla mail om eventuella fel/brister till mig från alla anställda i kommunen."

"Både att Miljö- och hälsoskyddsavdelningen har tillsyn samt att "skyddsronder" utförs - tror även att elevhälsa/elevråd gör någon form av ronder."

"Men det hjälper föga mot kommunernas verksamheter då ventilation är nedprioriterat och ej med i budgeten. Men det är väl som alla Sveriges kommuner. Dom har väl på 90-talet kommit överens om att underhållsbudgeten INTE ska innefatta ventilation. Dock så är det en av de viktigaste och dyraste delarna i en fungerande byggnad."

3.9 Bra skolluft i hälften av kommunerna

Andelen kommuner som anger att luftkvaliteten generellt är bra eller mycket bra har ökat från 49 till 55 procent på fem år. Närmare hälften anger även att luftkvaliteten bland skolorna i kommunen generellt har blivit bättre de senaste fem åren. Samtidigt har andelen som tycker att luftkvaliteten generellt är dålig eller mycket dålig dubblats från 5 till 10 procent. Skillnaden mellan kommunerna är stora:

"Har uppfattningen om att den i många fall är dålig och att det inkommer en hel del klagomål från lärare och elever. Även på dessa skolor där enligt OVKn allt är ok."

"Det har byggts för få skolor i X kommun, vilket har påverkat belastningen i befintliga skollokaler och där ventilationen inte alltid är anpassad för personantalet."

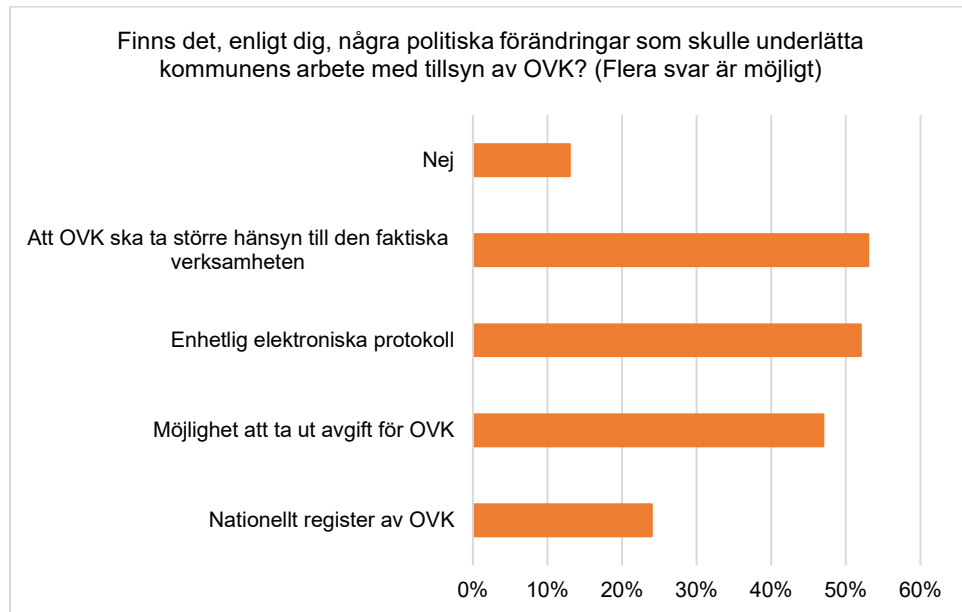
"Min uppfattning är att det inte är något större fel på ventilationen i våra skolor och förskolor utan det största problemet är att det klagas på värmen sommardag. Handhavandet bör bli bättre hos personalen. I dag påstås det att man inte får vädra vilket är fel anser jag."

Flera lyfter vikten av fungerande OVK i svaren:

"Vi har påbörjat OVK arbetet med tillsyn och därmed har ALLA fått mer kunskap och arbetsglädje. Man gör inte bara ett protokoll utan man vet att det finns någon som ser till att det blir förbättringar."

"Det har blivit bättre efter att vi fått ordning på kontrollerna."

3.10 Vilka politiska förändringar vill kommunerna se?

Det finns starkt stöd (53 procent) hos ansvariga i kommunerna för att utveckla OVK så att den tar större hänsyn till den faktiska verksamheten och att införa enhetliga elektroniska protokoll (52 procent). Även möjligheten att ta ut en avgift för OVK har ett starkt stöd (47 procent).

"Min bedömning är att OVK:n inte prioriteras alla gånger. Många kommuner som man har varit i kontakt med (även på utbildningar) inte sköter detta som det borde göras. En anledning är att man inte tar någon avgift för det men även att de inte har några tydliga rutiner. Myndigheterna bör ta fram riktlinjer/Rutiner för hur kommunerna ska arbeta och hantera OVK:n. Lika så gällande OVK-protokoll, det ska finnas en viss standard där funktionskontrollanterna ska sträva efter att uppfylla. Omfattningen av ett protokoll kan variera mycket beroende på företag/person som skriver den."

"Skulle vi kunna ta betalt för tillsynen hade den absolut utvecklats. Trots att vi har ett bra arbete med det finns det saker som kunde göras mer/bättre. Tror det vore bra med enhetliga protokoll där besiktningsmännen anger korrekt information och fyller i rätt. Har vissa protokoll från vissa företag som jag anser är sämre än andra. Att OVK:n kontrolleras mot när det byggdes kan ibland göra det lite svårt, till exempel när barnantalet ökat, att rummen inte används enligt ritning vilket då gör att de projekterade flödena inte är tillräckliga. Besiktningen kommer ju då bli ok trots att verkligheten är allt annat än bra."

"Vitet som nu går till staten skulle gå till kommunen. Det är en orsak som kommun ligger efter med tillsynen. Det kostar mer än det smakar. Det blir utan att låta dumt arbete som man inte får betalt för, även att det är hälsa det handlar om. Ni förstår nog vad jag menar."

4. Hur kan kommunernas tillsyn förenklas och förbättras?

En välfungerande inomhusmiljö med god luftkvalitet är grundläggande för att skolan ska vara en bra arbets- och läromiljö. Så är dock inte fallet i många skolor runt om i landet och utan fullgod kontroll och tillsyn är möjligheterna till åtgärder begränsade. Redan för fem år sedan konstaterade Svensk Ventilation att problemen med dålig inomhusluft var omfattande och att kommunernas tillsyn brast. Det är därför särskilt bekymmersamt att en så låg andel kommuner anger att den mest grundläggande kvalitetssäkringen av inomhusluften, genomförs på samtliga skolor enligt gällande lagkrav. Andelen har dessutom minskat de senaste fem åren.

I likhet med 2014 har många kommuner flera skolor med anmärkning/icke godkänd OVK. Men även i de kommuner där OVK genomförs och brister identifieras är det inte säkert att eventuella fel åtgärdas och många kommuner saknar rutiner för uppföljning av OVK-protokoll och anmärkningar vid OVK. Andelen är lika hög som för fem år sedan trots att flera kommuner då angav att rutiner höll på att tas fram. Det bidrar sannolikt till att andelen kommuner med skolor där brister kvarstår vid två på varandra följande ventilationskontroller har ökat sedan förra undersökningen. Bland de kommuner som har rutiner är efterlevnaden god, i stort sett alla anger att de alltid eller oftast följer rutinerna.

När antalet skolelever ökar, utan att skollokaler utökas eller att lärare rekryteras i motsvarande takt, blir belastningen på ventilationssystemen större än vad de är dimensionerade för. Det försämrar inomhusmiljön och riskerar att skapa en ohällbar situation för elever och skolpersonal. Särskilt utsatta blir personer med astma och allergi. Det är också en faktor som inte fångas upp i OVK i dagsläget, men som förhoppningsvis kommer att noteras framöver när den nya OVK-vägledningen är på plats. Det förutsätter dock att samtliga skolor får regelbundna kontroller.

Hälften av de svarande i årets enkät anser att kommunens tillsyn av ventilation och luftkvalitet inomhus i förskolor och skolorna behöver förbättras. Det är en tydlig ökning från 2014. Främst anges det att rutiner för uppföljning av OVK-rapporter och samverkan mellan berörda aktörer så som tillsynsmyndighet, skolor och fastighetsägare behöver förbättras. Utan välfungerande tillsynsarbete riskerar många brister att kvarstå utan åtgärd.

Tillsynen av OVK är mycket kostnadskrävande för kommunerna och många av de svarande menar att otillräckliga resurser är en viktig anledning till att rutiner för uppföljning saknas och att ventilationsfel kvarstår i flera år. Detta har medlemmarna i Svensk Ventilation och Funktionskontrollanterna i Sverige (Funkis) påpekat länge.

Det är uppenbart att kommunerna inte prioriterar tillsynen i tillräckligt hög grad, vilket drabbar elever, lärare och annan personal i skolan då fel förblir dolda och inte åtgärdas. Särskilt drabbas allergiker och astmatiker för vars hälsa en god inomhusluft är särskilt viktig. Svensk Ventilation har därför länge drivit att kommunerna måste ges bättre förutsättningar att utföra sitt tillsynsarbete och varnat för att brist på ekonomiska resurser och ett nationellt utformat system försvårar grundläggande kvalitetssäkring av inomhusluft i skolor.

Vi ser i vår enkät att det finns ett starkt stöd hos ansvariga i kommunerna för att utveckla OVK så att den tar större hänsyn till den faktiska verksamheten. Det är bra att en ny OVK-vägledning har tagits fram enligt vilken en OVK-kontrollant ska notera om ventilationssystemets kapacitet inte är längre anpassad till den faktiska verksamheten och hänvisa till krav som finns i arbetsmiljölagstiftningen och/eller i miljöbalken. Men det behövs även en översyn av gällande lagstiftning så att

reglerna blir tydliga och enhetliga när det gäller bland annat avstängning av ventilation för energihushållning i skollokaler.

Kommunerna visar även ett starkt stöd för att införa enhetliga elektroniska protokoll för OVK. I dag finns inget nationellt system utan varje kommun ansvarar för sina egna protokoll. Ett enhetligt elektroniskt system skulle skapa enkelhet, likhet över landet och större tydlighet. Dessutom skulle såväl nationell tillsyn som statistiksammanställning för myndigheter och forskare underlättas. Ett enhetligt elektroniskt protokoll ska inte behöva vänta till år 2021.¹⁴

En annan faktor som skulle kunna förbättra tillsynen är att kommunerna ges möjlighet att ta ut en avgift för OVK. I dagsläget får inte kommunerna göra detta, vilket har betytt att ärenden har prioriterats ned och att uppföljningen av OVK:n från kommunen ofta är otillräcklig. En enhetlig avgift i landet skulle förbättra tillsynen och skapa incitament för att kraven på godkänd/utförd OVK efterlevs.

---

¹⁴ <https://www.altinget.se/artikel/bostadsministern-regeringen-satsar-paa-battre-inomhusmiljo>

Källförteckning

- Arbetsmiljöverket. *Nio av tio skolor slarvar med arbetsmiljön*. 2017-03-20. <https://www.av.se/press/nio-av-tio-skolor-slarvar-med-arbetsmiljon/?hl=arbetsmilj%C3%B6%20skola>. (Hämtad 2019-04-30).
- Arbetsmiljöverket. Rapport. *Projektrapport för Arbetsmiljöverkets nationella tillsyn av skolan 2013–2016*. 2017. <https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/rapporter/projektrapport-arbetsmiljoverkets-nationella-tillsyn-skolan-2013-2016-rap-2017-1.pdf?hl=tillsyn%20skolor%202013-2016>. (Hämtad 2019-04-30).
- Boverket. *Databasen för Betsi*. 2015. <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/oppna-data/betsi-oppna-data/databasen-fran-betsi/>. (Hämtad 2019-04-30).
- Boverket. *Förstärkt arbete för en god inomhusmiljö*. 2019-04-17. <https://www.boverket.se/sv/byggande/uppdrag/god-inomhusmiljo/>. (Hämtad 2019-04-30).
- E2B2. Rapport. *Moderniserad ventilationskontroll*. 2017. https://www.e2b2.se/library/3679/slutrappport_moderniserad_ventilationskontroll.pdf. (Hämtad 2019-04-30).
- Eriksson, Peter. *Bostadsministern: "Regeringen satsar på bättre inomhusmiljö"*. Altinget. 2018-06-18. <https://www.altinget.se/artikel/bostadsministern-regeringen-satsar-paa-battre-inomhusmiljo>. (Hämtad 2019-04-30).
- Folkhälsomyndigheten. Rapport. *Inomhusmiljön i skolan - Ett nationellt tillsynsprojekt 2014–2015*. 2015. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/f7ebb232fe774aada7c18e7847530345/inomhusmiljon-skolan-15128-webb.pdf>. (Hämtad 2019-04-30).
- Holmqvist, Anette. *Stora behov av nya förskolor och skolor närmaste åren*. Aftonbladet. 2019-04-30. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/samhalle/a/m6wnyp/stora-behov-av-nya-forskolor-och-skolor-narmaste-aren>. (Hämtad 2019-04-30).
- Lindström, Lennart. *Fullpackat i Uppsalas innerstadsskolor*. Uppsala Nya Tidning. 2017-11-07. <https://www.unt.se/nyheter/upsala/fullpackat-i-upsalas-innerstadsskolor-4806443.aspx>. (Hämtad 2019-04-30).
- SCB. *Befolkningsstatistik i sammandrag 1960–2018*. 2018. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/helarsstatistik--riket/befolkningsstatistik-i-sammandrag/>. (Hämtad 2019-04-30).
- SKL. *Elevboom och lärarbrist kräver flera åtgärder*. 2018-02-21. <https://skl.se/tjans-ter/press/nyheter/nyhetsarkiv/elevboomochlararbristkraverfleraatgarder.14868.html>. (Hämtad 2019-04-30).
- Svensk Ventilation, Astma- och Allergiförbundet. Rapport. *Bättre lag behövs för bättre luft - En rapport från Svensk Ventilation och Astma- och Allergiförbundet*. 2018. <http://www.svenskventilation.se/wp-content/uploads/2018/06/Battre-lag-behovs-for-battre-luft-180628.pdf>. (Hämtad 2019-04-30).
- Svensk Ventilation. Rapport. *Dålig inomhusluft – skolans dolda hot*. 2014. http://www.svenskventilation.se/wp-content/uploads/2014/09/Dalig_inomhusluft_skolans_dolda_hot_201409.pdf. (Hämtad 2019-04-30).
- Svensk Ventilation. Rapport. *Dålig luft vanligt i skolor - Ett år med statsbidrag för renovering. Har skolornas huvudmän tagit chansen?* 2017. <http://www.svenskventilation.se/wp-content/uploads/2017/03/PM-Dalig-luft-vanligt-i-skolor-170308-1.pdf>. (Hämtad 2019-04-30).
- Tottmar, Mia. *Luften räcker inte i överfulla klassrum*. Dagens Nyheter. 2016-11-21. <https://www.dn.se/sthlm/luften-racker-inte-i-overfulla-klassrum/>. (Hämtad 2019-04-30).
- Welin, Cecilia. *Skolor har för många elever i varje klassrum*. Hallandsposten. 2019-01-07. <https://www.hallandsposten.se/nyheter/halmstad/skolor-har-f%C3%B6r-m%C3%A5nga-elever-i-varje-klassrum-1.12131085>. (Hämtad 2019-04-30).